

Universiteit
Leiden
The Netherlands

De psychochiroloog Julius Spier en de handleeskunde in het interbellum
Nagel, A.H.M.

Citation

Nagel, A. H. M. (2020, January 29). *De psychochiroloog Julius Spier en de handleeskunde in het interbellum*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/83482>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/83482>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/83482> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Nagel, A.H.M.

Title: De psychochiroloog Julius Spier en de handleeskunde in het interbellum

Issue Date: 2020-01-29

12 De handleeskunde na 1945 bevat sporen van Spier

De sporen van Julius Spier blijken verder te reiken dan de kring van zijn leerlingen. Zo heeft de Zwitserse arts Hugo Debrunner zich begin jaren vijftig in het werk van Julius Spier en Charlotte Wolff verdiept (§ 12.1) en hebben een paar leerlingen van Spier het handlezen weer aan anderen geleerd (§ 12.2). Spiers naam wordt ook door hedendaagse handlezers genoemd. Dit is mede het gevolg van zijn relatie met Carl Gustav Jung (§ 12.3). De belangrijkste invloed van Spier is echter zijn bijdrage aan de verandering van de handleeskunde zelf: vanaf de jaren dertig is het handlezen beduidend meer ingezet als een methode voor het verkrijgen van zelfinzicht (§ 12.4).

12.1 Hugo Debrunner bouwt voort op het werk van Spier en Wolff

Onafhankelijk van elkaar hebben de eerder genoemde Kate Marcus en Wayne Detloff (§ 11.2.6) verschil opgemerkt tussen de handafdrukken van Carl Gust Jung die zijn gemaakt vóór en na diens bijna fatale hartaanval in 1944.¹ In een artikel behandelt de Zwitserse psychiater, kunstcriticus en chiroloog Hugo Debrunner deze in 1941 en 1950 gemaakte handafdrukken van Jung.² De betreffende afdrukken, die een sterke toename van het aantal lijnen laten zien, behoren volgens Debrunner tot de vroege ‘psychobiologische’ onderzoeksdocumenten van handstructuren.³ Met zijn onderzoek naar Jungs handen gaat Debrunner, zoals hijzelf aangeeft, door in de richting die twee handlezers uit Berlijn zijn ingeslagen en die in contact stonden met dieptepsychologen, te weten Julius Spier en Charlotte Wolff. Spier heeft zijn

¹ Volgens Wayne Kenneth Detloff (1920–2012) zijn hun beider waarnemingen ook gezien door “Debrunner (1974)” (Wayne K. Detloff, ‘Psychological type in relation to archetype’, in: Mary Ann Mattoon (redactie), *Zurich 1995: Open questions in analytical psychology*, Einsiedeln: Daimon, 1997, 197-208, 204).

² Hugo Debrunner, ‘Changes in the handlines of C.G. Jung’, *Spring*, 1974, 193-199. Hugo Debrunner (Zürich, 17 mei 1896 – Aarau, 22 december 1985) publiceerde meer artikelen over chirologie: ‘Der Handabdruck zweier Brüder’, *Der Psychologe* 1(5), 1949, 189-194; ‘Begabung und Hemmung im Furchenbild der Hand’, *Der Psychologe* 2(4), 1950, 129-137; ‘Ein Handabdruck von C.G. Jung’, 256-263; ‘Der Fußabdruck des Neugeborenen und des Kleinkindes’, *Der Psychologe* 3(1), 1951, 29-35; ‘Vergleich zwischen Fuß- und Handabdruck’, *Der Psychologe* 3(5), 1951, 183-191; ‘Weibliche und männliche Fußfurchenbildung’, *Der Psychologe* 3(7/8), 1951, 272-281; ‘Das Zukunftdeuten aus der Hand’, 310-316; ‘Altersbedingte Handlinienänderungen beim männlichen Geschlecht’, 283-290; ‘Schicksalsweg, Träume und Furchenbild’, *Der Psychologe* 5(7/8), 1953, 272-278; ‘Chiromantie und Parapsychologie’, *Neue Wissenschaft* 3(13), 1953, 408-409; ‘Spiritismus und Animismus im Spiegel der Hand’, 346-355. Referenties naar lezingen van Debrunner betreffen: ‘Die mediale Begabung im Furchenbild der Hand’, Zürich, 12 september 1953; ‘Handstrukturen und Individuationsprozess’, 20 februari 1960; ‘Psychobiologische Handdiagnose, Problemstellung und Modelbildung’, Berlijn, oktober 1970; ‘Handstrukturen und Primatenevolution’, Berlijn, september 1973.

³ Debrunner, ‘Changes in the handlines’, 193. Vergelijk Aniela Jaffé (redactie), *C.G. Jung Bild und Wort*, Olten & Freiburg im Breisgau: Walter-Verlag, 1977, 100, 218.

gedachten over de vorming van lijnen in de handpalm gedeeltelijk gebaseerd op Jung, weet Debrunner, terwijl de naar Londen uitgeweken Wolff naar de denkwijze van Freud neigt.

De opvallendste verschillen tussen de afdrukken van 1941 en 1950 die Debrunner bij Jung aantreft, zijn een breuk in de levenslijn van 1941, die er in 1950 niet meer is, en lijntjes die in 1941 'met tegenzin' en in 1950 'vloeiend' de maanberg inlopen. In Spiers methode correspondeert de maanberg met het onbewuste. Pas na de verschijning van Jungs *Antwort auf Hiob* (1952) beseft Debrunner, zo geeft hij aan, dat de maanberg inderdaad gerelateerd moet worden aan het onbewuste. Hij vermoedt dat de verandering in de lijnen die de maanberg inliepen verband houden met de innerlijke reis die Jung indertijd maakte om *Antwoord aan Job* te kunnen schrijven.

De breuk in de levenslijn heeft Jung tijdens het gesprek met Debrunner over de twee paar handafdrukken zelf als volgt geïnterpreteerd:

In the middle of the 1940's I slipped and fell badly in the garden. Complications led to a mortally dangerous illness. It took a long time for me to recover. There was something else, too. With the outbreak of World War II nearly all my contacts abroad were cut off; I was thrown back upon myself.⁴

Debrunner, die vanaf 1949 over handlezen is gaan schrijven, publiceerde twee keer eerder over de afdrukken van Jungs handen. In zijn eerste tekst hierover, geplaatst in 1950, refereert hij eveneens aan Julius Spier. In tweede tekst, uitgekomen in 1952, neemt hij een handafdruk op van Jungs rechterhandpalm, namelijk een print die in 1930 is gemaakt door "Frau Dr. Schlegel".⁵ Hoogstwaarschijnlijk heeft Frau Schlegel voordrachten van Spier in Zwitserland bijgewoond en aan Spiers cursus psychochirologie deelgenomen.

Debrunner moet het werk van Spier goed hebben gekend. In 1952 liggen er zelfs plannen bij Rascher Verlag om het boek van Spier, waar men in 1940 mee in de weer was, alsnog uit te geven, "ev. unter einem etwas abgeänderten Titel und bearbeitet und durch eine Arbeit von Herrn Dr. Debrunner ergänzt".⁶ Vanwege rechten die de uitgeverij in Londen op het manuscript heeft, vindt een Duitse uitgave bewerkt door Debrunner geen doorgang.

⁴ Jung geciteerd in Debrunner, 'Changes in the handlines', 198. N.B. Niet opgemerkt door Debrunner in verband met de breuk in de levenslijn is wat Spier de *Vorbeugungslinie* noemde, te zien in de palm van Jungs rechterhand. Deze lijn is in beide afdrukken duidelijk zichtbaar. Vergelijk Bijlage 2, nr. 46.

⁵ Debrunner, 'Ein Handabdruck von C.G. Jung', 257, 261-3; *Id.*, 'Altersbedingte Handlinienänderungen beim männlichen Geschlecht', 287. Erika Schlegel-Taueber (zie § 11.1 noot 18) was de moeder van de psychiater Leonhard Schlegel (1918–2008). Schlegel publiceerde 'Über konstitutionsbiologische Beobachtungen an den Händen psychisch abnormer Persönlichkeiten unter besonderer Berücksichtigung der Handfurchen', *Schweizer Archiv für Neurologie und Psychiatrie* 62(1-2), 1948, 305-351 (*), en beschouwde zichzelf in dat artikel een leerling van Ernst Kretschmer (Wolff, *The hand in psychological diagnosis*, 121).

⁶ Rascher Verlag geciteerd door Johan van Tricht in een brief aan de uitgever F.G. Kroonder, 26 september 1951 (archieff Literatuurmuseum, Den Haag).

12.2 Enkele leerlingen van Spier hebben zelf een leerling

In tegenstelling tot Spier, die meerdere leerlingen had, hebben zijn leerlingen zelf nauwelijks mensen opgeleid. Tot deze kleine kring van ‘tweede generatie’ Spier-leerlingen behoort de hierboven genoemde Wayne Detloff, een psychiater en Jungiaans analyst. Detloff geeft aan dat zonder de hulp van “the late Kate Marcus” de herdruk van Spiers *The hands of children* weinig waarde voor hem zou hebben gehad.⁷ Hij is eveneens dank verschuldigd aan Charlotte Wolff. In het artikel geschreven naar aanleiding van een voordracht in 1995, vertelt Detloff over zijn onderzoek naar handen:

I have not yet undertaken a quantitative study, but, on the basis of clinical experience, I have a strong conviction about the importance of the study of hands. When certain features are constellated in the hand I can predict, with considerable confidence, some aspects of psychological types, as described by Jung. I am indebted to the late Charlotte Wolff, who helped me to see that the hand can be viewed as a visible interface between early embryonic development and experience.⁸

Wanneer Detloff zich direct na zijn vestiging in El Cerrito, Californië, in 1961, in het handlezen is gaan verdiepen, betekent dit dat hij ruim dertig jaar belangstelling voor het onderwerp heeft gehad.

Bij de tweede ‘tweede generatie’-leerlingen behoren eveneens Amy Horowitz, over wie verder niets bekend is,⁹ en Rali (of Rahel) Loewenthal-Neumann uit Israël, de dochter van Julie en Erich Neumann. Ofschoon Loewenthal-Neumann is opgeleid als psychologe, is het handlezen haar belangrijkste bezigheid geworden. Ze leerde het van haar moeder. De methode van Julius Spier is moeilijk te leren, meent Loewenthal-Neumann, omdat een grote dosis intuïtie is vereist om goed handen te kunnen lezen.¹⁰

Ook Katya Klopfer heeft een leerling: de psychochirologe en -therapeute Yael Haft-Pomrock. Haft-Pomrock erkent Klopfer als haar “main teacher and initiator in chirolgy” en bedankt Klopfer voor haar “unfailing support” en vriendschap “throughout her adult life”.¹¹

⁷ Detloff, ‘Psychological type in relation to archetype’, 203. Uit een oudere tekst blijkt dat Detloff de handen opvatte als een “kind of a visible interface between things that are more psychological and things that are more physical” en overtuigd was dat bij de interpretatie van handkenmerken intuïtie een vereiste is (Boe, ‘In the palm of my hand’, 40, 41; Boe’s essay was eerder gepubliceerd in 1988 in de *Berkeley Monthly*).

⁸ *Ibidem*.

⁹ Email van Arnold Holtzman aan Martijn van Mensvoort, 26 juli 2018.

¹⁰ Aviva, ‘Jung at heart’; telefoongesprek Rahel Loewenthal-Neumann (g. 1938) met AN, 12 maart 2015.

¹¹ Yael Haft-Pomrock, *Hands: Aspects of opposition and complementarity in archetypal chirolgy*, Einsiedeln: Daimon Verlag, 1992, 13. Volgens Arnold Holtzman was Yael Haft-Pomrock (ca. 1926 – ca. 2012), niet erg geliefd, ook niet bij Katya Klopfer. Als gevolg van “personality issues” zou Haft-Pomrock de oorzaak van de versplintering van de Jungiaanse groep in Israel zijn geweest (email van Arnold Holtzman aan Martijn van Mensvoort, 26 juli 2018).

Zelf had Haft-Pomrock ook weer een leerling: dr. Isolde de Vries. De Vries verzorgde op 5 oktober 2009 in Hamburg voor het Deutsche Gesellschaft für Individualpsychologie (DGIP) een voordracht over psychochirologie (de

Haft-Pomrock is tevens een leerling van Hugo Debrunner, bij wie ze in 1964 in Zwitserland studeerde. Naar eigen zeggen is haar boek *Hands* (1992) gebaseerd op de inzichten van Julius Spier, Hugo Debrunner en Charlotte Wolff.¹²

Eind jaren zestig en begin zeventig werkt Haft-Pomrock mee aan een onderzoek om vaststellen of op basis van de handen een diagnose kan worden gesteld met betrekking tot schizofrenie. Dit onderzoek resulteert in een artikel dat in 1982 is gepubliceerd in het *Israel Journal of Psychiatry and Related Sciences*.¹³ Wellicht is dit onderzoek gelieerd aan de studie van Niva Waiswol. Rond 1991 verricht Waiswol onder de titel 'Psycho-chirology – hand signs – and dermatoglyphic patterns in schizophrenia' onderzoek in het Loewenstein Rehabilitatieziekenhuis, Raanana, Israël.¹⁴

Mogelijk bestaat er ook samenhang tussen de handleesmethode van Julius Spier en de 'chirodiagnostiek' van Talma Brill en de 'psycho-holistische chirologie' van Tamar Zohar Shir, beiden uit Israël.¹⁵ De Israëliër Arnold Holtzman claimt dat zijn 'psychodiagnostische chirologie' geen enkele relatie heeft met de psychochirologie van Spier. Vanwege de intuïtieve component wijst Holtzman Spiers werk zelfs ten zeerste af. Wel heeft Holtzman in 1968, toen hij met het handlezen begon en Julie Neumann en Katya Klopfer kende, Spiers *The hands of children* (1944/1955) en Wolffs *The hand in psychological diagnosis* (1951) bestudeerd.¹⁶

Als 'tweede generatie'-leerling kan verder de Amerikaanse Maxine Lucille Fiel worden genoemd. Fiel ontwierp een soort bordspel om te leren handlezen: *Touch: Parker Brothers game*

aankondiging is te vinden op URL, <http://www.psyche-und-kultur.de/html/psychochirologie.html>, geraadpleegd 1 oktober 2018).

¹² Haft-Pomrock, *Hands*, 22-23. Behalve dit boek publiceerde Yael Haft-Pomrock, 'Psyche and soma in chirology: Personality changes in analysis as reflected in the hand', *Spring*, 1974, ca. 183-192; 'Chirology as self-creating mirror', *Confinia Psychiatria* 21, 1978, 51-57; 'Number and myth: The archetype in our hands', *Quadrant* 14(2), 1981, 63-84; *Relationships in our hands*, [Brunnen?]: M.H. Publications, 1999 (*). De drie artikelen stonden online, URL <http://www.mhpublications.com>, (geraadpleegd op 10 oktober 2015).

¹³ Yael Haft-Pomrock & Yigal Ginath, 'Differences between schizophrenics and normal controls using chirological (hand) testing', *Israel Journal of Psychiatry and Related Sciences* 19(1), 1982, 5-22.

¹⁴ Anoniem, '10. Individual differences and personality', *International Journal of Psychology* 27(3-4), 1992, 327-369, 369. Vergelijk met andere Israelische studies naar schizofrenie: Brill & Stier, 'Hand parameter differences between psychiatric patients and normal controls'; Domany et al., 'Clinical utility of biomarkers of the hand in the diagnosis of schizophrenia'; Shamir et al., 'Biometric parameters of the hand as an index of schizophrenia'. De klinisch psychologe en psychotherapeute Niva Waiswol (g. 1943) is bij meer onderzoek naar de relatie tussen handkenmerken en ziekten betrokken geweest: N. Waiswol, '351.1: Diagnosis and rehabilitation of patients with gait conversive symptoms', *International Journal of Psychology* 31(3-4), 1996, 219-322 (*); *Id.*, 'Dermatoglyphic analysis as a supplement diagnostic tool in medicine', *Focus on Alternative and Complementary Therapies*, 2(4), 1997, 198 (*).

¹⁵ Afgaand op website van Talma Brill – zij is auteur van *The hand: The mirror of the soul, diagnostic and applied hand reading* (2017) – en die van Tamar Zohar Shir, gebeurt er in Israël meer op het gebied van de handleeskunde waarin gedachtegoed van Spier als inspiratiebron heeft gefungeerd (URL <http://www.chirology.co.il/english/> en <http://www.tamarzoharshir.co.il/en>, beide geraadpleegd op 25 juli 2018).

¹⁶ Emails van Arnold Holtzman aan Martijn van Mensvoort, 24 en 26 juli 2018. Voor het omvangrijke werk van Arnold Holtzman (g. 1938), *Biometric definitions of personality* (2016) – dat de herziene, uitgebreide uitgave is van *The illustrated textbook of psychodiagnostic chirology in analysis and therapy* (2004) –, zie URL <http://www.pdc.co.il> (geraadpleegd op 22 juni 2018).

of *palmistry*. Dit in 1970 uitgebrachte spel bestaat uit een boekje, een kartonnen bord en een set van vijftig kaarten waarop een reeks lijnen van de handen staan uitgelegd. De achterkant van de doos vermeldt dat Maxine Lucille Fiel “has studied scientific hand reading and palmistry for 15 years” en bekend is met het werk van de “psychologist and endocrinologist, Dr. Charlotte Wolfe [sic] and Julius Spier, whom the world renowned Dr. C.G. Jung, also studied with”.¹⁷ Elders geeft Fiel aan dat ze als vijftienjarige kennismaakte met het handlezen. De vrouw die ze toen zag handlezen, werd haar eerste lerares. Vermoedelijk is Maxine Lucille Fiel na de oorlog naar Engeland gereisd en heeft zij daar van Charlotte Wolff onderricht gehad. Fiel genoot lange tijd internationaal faam als handanalyste en vooral lichaamstaaldeskundige.¹⁸

Een vroege leerling van Wolff is de Vlaamse Maria Huxley-Nys, de echtgenote van Aldous Huxley, die Wolff in Frankrijk leerde kennen. Zij zou een uitstekende leerling zijn geweest en is na haar verhuizing naar Hollywood geboeid het handlezen zijn blijven praktiseren.¹⁹

Vermeldenswaardig zijn tot slot de Engelse Vera Compton, de Amsterdamse Mary Igel-de Graaf en de Amerikaanse Patti Lightflower. Compton schrijft, deels samen met Noel Jaquin, over handleeskunde en noemt haar werkwijze psychochirologie.²⁰ De eerdergenoemde handlezeres Mary de Graaf werkte als chirologe en psychologe (§ 10.5.3; bijlage 4, nr. 14). Een leerling van haar in Den Haag, mevrouw A. Vader, heeft in 1964, of daarvoor, een Bureau voor Psycho-Chirologisch Onderzoek opgericht.²¹ Zowel Igel-de Graaf als Vader volgen de handleeskunde van Issberner-Haldane. Beiden komen dus niet uit de ‘school’ van Spier, maar betrekken net als Spier de psychologie wel nadrukkelijk bij de handleeskunde.

Patti Lightflower heeft in 2013 een blog geplaatst waarin ze Jungs “model of the psyche” op de hand toepast.²² In dit schrijven verwijst Lightflower naar Julius Spier en is er een link naar een door Debrunner gemaakte schets van Jungs rechterhand.

Om kort te gaan, het handlezen à la de methode van Julius Spier heeft doorgang gevonden bij andere handlezers. Degenen die Spiers werk kennen, of dat van een van zijn leerlingen, verwijzen met respect naar hem en naar degene(n) van wie ze onderricht hebben gehad. Daarbij

¹⁷ Het spel van Maxine Lucille Fiel-Stempel (g. New York, 30 mei 1923) is uitgebracht door Parker Brothers Inc., Salem, MA (*). Vergelijk Mary Daniels, ‘Unraveling the secrets of whorls and ridges’, *Chicago Tribune*, 15 november 1971.

¹⁸ Maxine Lucille Fiel was een populaire lichaamstaaldeskundige die regelmatig werd gevraagd de verschijning van bekende mensen te interpreteren (Anoniem, ‘Says behavior analyst Maxine Lucille Fiel’, *Spin*, juni 2006, 28).

¹⁹ Wolff, *Hindsight*, 116; Stan Laurysens, *Mijn heerlijke nieuwe wereld: Leven en liefdes van Maria Nys Huxley*, Leuven: Van Halewyck, 2001, 123, 141; Allene Symons, *Aldous Huxley’s hands: His quest for perception and the origin and return of psychedelic science*, New York: Prometheus Books, 2015, 33, 71, 170, 176. Maria Nys (1898–1955) was in 1919 met Aldous Huxley getrouwd.

²⁰ Noel Jaquin & Vera Compton, *Chiro-psychology: Compiled from original researches conducted*, New Malden: The Insight Institute, [ca. 1948] (*); Vera Compton, *Palmistry for everyman*, London: Gerald Duckworth, 1952 (*). (In dit boek heeft Compton het ook over psychochirologie).

²¹ Anoniem, ‘Psychologe-chirologe verdiept zich in de vele lijnen van de handen...’, *Het Vaderland*, 4 april 1964.

²² Patti Lightflower, *Jung’s model of the psyche to the human hand*, (blog), 1 maart 2013, URL <http://www.ireadhands.com/blog/archives/129> (geraadpleegd 31 december 2018).

hebben Detloff en Loewenthal-Neumann aangegeven dat de methode van Spier moeilijk te leren is.

12.3 Voor handlezers is de relatie Spier-Jung relevant

Als leerling van Jung is Julius Spier bij de hedendaagse Jungiaanse psychoanalytici nauwelijks bekend (§ 1.2). Typerend hiervoor is dat Tom Kirsch de naam Julius Spier vaak heeft gehoord, maar in zijn boek over de eerste generatie Jungianen, waar Kirsch' ouders deel van uitmaken, niets meer over Spier vermeldt dan dat Julia Neumann en Kate Marcus het handlezen van Spier hebben geleerd.²³ Binnen het milieu van de handleeskunde ligt dit omgekeerd. Daar wordt de naam van Julius Spier meer dan eens in één adem genoemd met die van Carl Gustav Jung.

12.3.1 *Jungs voorwoord in The hands of children legt gewicht in de schaal*

In de inleiding van hoofdstuk 8 is gesteld dat handlezers de gewoonte hebben om door middel van *name-dropping* een lange traditie in beeld te brengen. In zo'n rij valt tegenwoordig de naam Julius Spier te vinden. Echter, een belangrijke reden dat Spier de status van 'bekende handlezer' heeft gekregen, is veelal het gevolg van het voorwoord dat Jung schreef voor Spiers *The hands of children* (1944). De anderhalve pagina van de Zwitserse psychiater legt gewicht in de schaal. Zie bijvoorbeeld dit onzorgvuldig geschreven fragment op de subpagina 'Palmistry reading' van de Australische website Psychic Readings:

Palmistry reading or palm analysis has developed into a full fledged science of analyzing the personality traits and forecasting the future of the subject. The well known Greek scholar Paracelsus used palmistry like astrology for his medical diagnosis. In more recent times the famous psychologist and researcher Carl Jung consulted his well known palmist friend Julius Spier several times and remarked, 'I must say, I was Lleeply [sic, deeply] impressed by his results[']'. He specially appreciated Spier's use of chirology as a characterology.²⁴

Het "I must say (...) results" is vrij geciteerd naar Jungs: "I have had several opportunities of observing Mr. Julius Spier at work, and must admit that the results he has achieved have made a lasting impression on me."²⁵ Naast twee andere fouten in deze passage,²⁶ zijn de uitspraken

²³ Kirsch, *The Jungians*, 92, 179; *Id.*, *A Jungian life*, 15.

²⁴ Website Psychic Readings, URL <http://www.psychic.com.au/palmistry-reading.html> (geraadpleegd 4 maart 2018).

²⁵ Spier, *The hands of children*, xii.

²⁶ Een eerste fout dan wel misvatting betreft de interpretatie dat het handlezen zou zijn uitgegroeid tot een wetenschap die iemands toekomst voorspelt. Een tweede fout betreft Paracelsus. Hij was geen Griekse maar

dat Jung en Spier bevriend waren en dat Jung Spier zou hebben benaderd voor een consult gebaseerd op vermoedens. Spier en Jung hadden een goede verstandhouding en Spier heeft misschien Jungs handen gelezen, maar dat kan worden gezien in het licht van Jungs brede belangstelling voor occulte thematiek.

Spier is in 2015 op dezelfde ‘statusverhogende’ manier gebruikt door een bedrijf in India. Dit bedrijf, genaamd Brain Talent, heeft een zo genoemde Dermatoglyphics Multiple Intelligence Test ontwikkeld. Op de site van Brain Talent was Spier opgenomen in een rijtje van acht handlezers die de ‘Dermatoglyphics History’ (geschiedenis der kennis van huidlijsten) zou weergeven.²⁷ Waarschijnlijk dankt Spier zijn bekendheid onder handdeskundigen in India aan de uitgave van *The hands of children* in 1973 door Sagar Publications, New Delhi.

De Australische New Age best-seller en handlezer Richard Webster laat weten Spiers werk te kennen en beseft dat Jung door Spier belangstelling voor handlezen ontwikkelde:

In Germany, many palmists date events from the wrist end of the life line. This is due to the influence of Julius Spier, the man who was responsible for Carl Jung’s interest in palmistry. (...) I have had no success at all with Julius Spier’s method but include it for completeness.²⁸

Waarom handlezers zo’n waarde hechten aan Jungs voorwoord in *The hands of children* is uitgelegd door Mir Bashir. Deze indertijd gerenommeerde handlezer in Londen citeert in een artikel allereerst de algemeen voor handleeskunde geldende uitspraak van Jung: “Chiromancy is a valuable contribution to character-research in its widest application” en neemt aansluitend de zin over waarin Jung stelt dat de bevindingen en kennis van handlezers van essentieel belang zijn voor psychologen, artsen en opvoedkundigen.²⁹ “This is a weighty claim”, oordeelt Bashir – en dat voor het “much debunked system” van de handleeskunde.³⁰ In het licht van de traditionele, wettelijke en religieuze afwijzing, heeft het handlezen volgens Bashir zo’n gedurfde uitspraak nodig van iemand met het aanzien en de status van Jung.

Spiers connectie met Jung heeft ook zijn neerslag gekregen in het lemma ‘Palmistry’ in de *Encyclopedia of the unexplained* (1974):

Zwitserse *scholar*, die weliswaar wat over chiromantie heeft geschreven, maar van wie niet bekend is dat hij het handlezen beoefende (zie § 8.5 noot 65).

²⁷ Website Brain Talent, URL http://www.getfindia.org/history_dermatoglyphics.php, (bezocht 10 oktober 2015). In dit tekstfragment werden C.G. Jung en Charlotte Wolff genoemd. De site is inmiddels vervangen door <http://brain-secrets.com/dermatoglyphic-inborn-talent-analysis/about/> en andere, zoals <http://inborn-talents.com/history.html> (sites geraadpleegd 4 maart 2018), waar op de subpagina’s ‘Fingerprint History’ en ‘History’ de verwijzingen naar Jung en Wolff achterwege zijn gelaten, maar die naar Spier is behouden.

²⁸ Richard Webster, *Palm reading for beginners: Find your future in the palm of your hand*, St. Paul, MN: Llewellyn, 2000, 76. Richard Webster (g. 1946) is tevens mentalist, goochelaar en kwam veel op tv.

²⁹ Mir Bashir, ‘The psychology of the hand’, *The Occult Observer* 1(5), 1950, 303-310, 303. De indertijd bekende handlezer Mir Bashir (1907–1989), afkomstig uit Kashmir en sinds 1948 gevestigd in Londen, refereert in zijn boeken *How to read hands* (1955) en *The art of hand analysis* (1973) aan Spier en Jung. Over Bashir, zie Day, *Seeing into the future*, 143-153.

³⁰ *Ibidem*.

Most of Spier's book, *The Hands of Children* – his only book, because of his assiduousness in spending years in gathering his material, leaving little time for writing before his death – reflects his variations on traditional handreading interpretations. No chirognomist could presumably be without Spier's psychological interpretations, but many psychologists seem to be able to get along without his chirolgy. Nonetheless, the presence of a reasonably respectable Jungian (C.G. Jung wrote a preface to his book) in the field of palmistry may confer on it some respectability (or may give further ammunition to those who scorn Jung for his interest in alchemy, astrology and allied matters.)³¹

En in het lemma 'Chirolgie' in de *Lexikon der Parapsychologie* (1984):

Die Ch. [Chirolgie] ist ein Grenzgebiet der Ps. [Psychologie], das die Psychologen wegen seiner Nähe zur Chiromantie weitgehend vernachlässigt haben. Es ist deshalb von besonderer Bedeutung, daß Jung ein Vorwort zu einem chirolgischen Werk schrieb (Spier 1955).³²

De relatie met Jung is eveneens gebruikt op het omslag van de Nederlandse vertaling van Spiers boek. Daarop staat met grote letters "Met een woord vooraf van Carl Gustav Jung".³³ Verder dan de vermelding van de relatie tussen Spier en Jung gaan zulke verwijzingen meestal niet. Soms is Spier trouwens helemaal weggelaten en rest alleen de naam van Jung als zou hij een van de "vele psychologen van naam" zijn die zich met de handleeskunde hebben beziggehouden.³⁴

³¹ Richard Cavendish (redactie), *Encyclopedia of the unexplained: Magic, occultism and parapsychology*, (J.B. Rhine, consultant voor de parapsychologie), London: Routledge & Kegan Paul, 1974, 173-178, 177. De geciteerde passage is een stukje uit een veel langer gedeelte. Cavendish blijkt hierin goed op hoogte te zijn van Spiers werk. Mogelijk is dit het gevolg van contact met de kunsthistoricus en occultist Fred Gettings (1937–2013), die in het lemma meermaals wordt genoemd.

³² Werner F. Bonin, *Lexikon der Parapsychologie: Das gesamte Wissen der Parapsychologie und ihrer Grenzgebiete*, Herrsching: Manfred Pawlak Verlagsgesellschaft, 1984, 107. Vergelijk Georg Adolf Narciß, *Es liegt in der Hand: Geheimnisse und Tatsachen*, München: Franz Ehrenwirth Verlag, 1964, 56: "Der Mitbegründer der Psychotherapie, J.G. [sic, C.G.] Jung (...) hat für ein Buch von J. Spier 'The hands of children' (Kinderhände) das Vorwort geschrieben." Op een wat andere manier is Jungs voorwoord voor Spiers boek gebruikt (en verdraaid) door Altman, *Palmistry*, 6: "Although our manner of walking, facial expressions, and posture all express our inner being to some extent, the hands are far more expressive and specific and can reflect the essence of our lives with greater dept hand accuracy than any other part of the body. This fact impressed the noted Swiss psychiatrist Carl Jung to such a degree that he decided to study psychochirolgy himself. In the introduction he prepared for *The Hands of Children* by Julius Spier, Jung wrote (...)."

³³ Vergelijk Henk Egbers, 'Handen vertellen veel over de mens: Etty Hillesum bracht Julius Spier terug', *De Stem*, 7 januari 1983: "Ondanks deze koppelverkoop [Hillesums *Het verstoorde leven*] is het desbetreffende boek WORDEN WIE JE BENT (...) best nog aandacht waard. Niemand minder dan Carl Gustav Jung schreef er indertijd een inleiding voor."

³⁴ Zie bijvoorbeeld Jack F. Chandu, 'Chirolgie', *Het mystieke leven* 4(1), 1954, 11: "De chirolgie daarentegen is in het buitenland (o.a. op het 2de Congres de la Psychologie Experimentale in 1913 in Parijs gehouden) reeds als wetenschap erkend. Vooral van medische zijde zijn belangrijke onderzoeken gedaan en ook vele psychologen van naam (o.a. prof. C.G. Jung) houden zich met de studie hiervan bezig."

In hoeverre de literaire nalatenschap van Etty Hillesum heeft bijgedragen aan de receptie van Spier onder hedendaagse handlezers, valt niet goed vast te stellen.³⁵ Spiers *Worden wie je bent* (1982), dat bestemd was voor het Hillesum-publiek, is ongetwijfeld ook door Nederlandse handlezers gelezen. De reden van de herdruk van *The hands of children* in 1983, 1999 en 2014 is onbekend. Mogelijk houdt de 1983-uitgave verband met de eveneens in 1983 verschenen Engelse vertaling van de selectie uit Hillesums dagboeken, *An interrupted life*. De Italiaanse vertaling van Spiers boek, *Le mani dei bambini* (1999), is in elk geval bedoeld voor Italiaanse handlezers. De vertaalster, zelf handlezeres, verwijst in haar voorwoord niet naar Hillesum, wel naar Ernst Bernhard en Charlotte Wolff. Maar aangezien Hillesum in Italië grote populariteit geniet, kan bij Italiaanse handlezers een Hillesum-invloed op de receptie van Spier niet op voorhand worden uitgesloten.³⁶

12.3.2 *Spier is interessant vanwege de invloed van Jung*

Tussen de talloze publicaties over de handleeskunde zijn er eigenlijk maar drie waarin de auteurs relatief diepgaand op de geschiedenis van hun eigen vakgebied zijn ingegaan. Alle drie zien *The hands of children* als een boek dat genoemd dient te worden. Wat Spier volgens twee van hen – Fred Gettings en Christopher Jones – bijzonder maakt, is niet het feit dat Jung een voorwoord schreef, maar datgene wat Spier aan het vakgebied heeft toegevoegd. Zonder nadere toelichting stelt Gettings in 1965 dat van de ongeveer tweehonderd boeken over handleeskunde die hij in de voorgaande twintig jaar voorbij zag komen, er vier à vijf het noemen waard zijn. Een hiervan is “Julius Spier, who as a disciple of Jung, died before he was able to bring out the two sequels to his excellent *Hands of Children* (1944)”.³⁷ Vermoedelijk bedoelt Gettings dat Spier dankzij Jung een heel nieuwe, psychologische interpretatie van allerlei handkenmerken heeft ontwikkeld.

Ongeveer dertig jaar later komt Christopher Jones tot een vergelijkbaar oordeel. Ondanks de beperkingen van de zuiver psychologische benadering van de hand die Jones ziet, en de “rather wayout interpretation” die Spier voor bepaalde chirologische kenmerken biedt, beschouwt hij Spiers werk als stimulerend en tot nadenken stemmend.³⁸ Deze “een van de meer raadselachtige figuren van de moderne handanalyse” levert volgens Jones een zeer

³⁵ Mij is alleen bekend dat de relatie Spier-Hillesum is genoemd door de handlezers Manfred Magg, *Handlesen Geschichte*, URL <http://www.handreading.eu/index.php/de/handlesen>, bezocht 31 december 2018), en Ellen Duim (Ellen Duim, *Het handleesboek: Breng lijn in je leven*, Utrecht: AnkhHermes, 2013, 19).

³⁶ Gerrit van Oord, ‘Italiaans enthousiasme: Het dagboek van Etty Hillesum in Italië’, in: Van den Brandt & Smelik, *Etty Hillesum in facetten*, 110-127, 112-113; Julius Spier, *Le mani dei bambini: Introduzione alla psicochirologia*, (Rosario Contino, vertaling, voorwoord), Palermo: Nuova IPSA, 1999.

³⁷ Gettings, *The book of the hand*, 213.

³⁸ Jones, ‘Julius Spier – Psycho-analytic chirologist’, *History of hand reading*, URL <http://www.johnnyfincham.com/history/julius.htm>, (geraadpleegd op 31 december 2018).

oorspronkelijke bijdrage aan de handleeskunde, waarbij hij deze bijdrage ook belangrijk acht voor de wetenschappelijke validering van de psychologische interpretatie van handstructuren.³⁹

Andrew Fitzherbert is de derde die inhoudelijk op Spiers werk ingaat. Hij is scherp. In tegenstelling tot de eertijds algemeen heersende opinie, aldus Fitzherbert – zijn boek stamt uit 1992 –, accepteert hij *The hands of children* niet als wetenschappelijk. Spier was sterk intuïtief en alhoewel veel handlezers naar hem verwijzen als een gerenomeerde autoriteit, maakt geen van hen gebruik van zijn bevindingen, legt hij uit. Op meerdere vlakken wijken de inzichten en aannames van Spier sterk af van het gangbare, zoals Spiers aanname dat de linkerhand het karakter van het individu reflecteert en de rechterhand dat van de ouders en grootouders. *The hands of children* biedt volgens Fitzherbert zoveel fundamenteel afwijkende principes “that to challenge them would seem to do away with the very framework on which Palmistry is based”.⁴⁰ In de ogen van Fitzherbert betekent dit niet dat Spier per definitie ongelijk had. “Accepted ideas are never right merely because everyone accepts them”, meent hij en dus is zijn advies: “Readers will have to decide for themselves what to accept and to reject from this provocative book.”⁴¹

12.4 Mede door Spier is het handlezen een ‘psychologische grenswetenschap’ geworden

Jack F. Chandu is dezelfde mening toegedaan als Fitzherbert.⁴² Ook Chandu vindt dat de waarde van *The hands of children* sterk is overschat en dat Spier opvattingen verkondigt “die volkomen tegengesteld zijn aan de reeds vele malen beproefde en als juist bevonden opvattingen van de traditionele handleeskunde”.⁴³

Vermoedelijk onder invloed van de tijdsgeest en Chandu’s kritiek op Spier ‘transformeert’ Annie Bogaard ‘psychochirologie’ naar ‘chirologie’. In het kader van haar opleiding aan de Bibliotheek- en Documentatieschool stelt Bogaard in 1969 een bibliografie samen voor de

³⁹ *Ibidem*; email van Christopher Jones aan AN, 10 december 2011; vertaling AN.

⁴⁰ Fitzherbert, *The palmist’s companion*, 217.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² Jack F. Chandu is de pseudoniem van Jacques François Lienhard (Weltevreden, Nederlands-Indië, 8 juni 1925 – Den Haag, 11 mei 1994). Chandu zorgde in 1953 en 1980 voor de herziene uitgave van *Handboek der handleeskunde* (1936) van Else Parker. Zelf schreef hij *De handen spreken: Eenvoudige handleiding tot het bestuderen van de wetenschappelijke handlijnkunde (chirologie)*, Den Haag: Stok, [1966] (*), dat later verscheen als *Chirodiagnostiek: Wetenschappelijke handleeskunde volgens een nieuw, revolutionair systeem voor beginners en gevorderden* (Totaliteitsdiagnostiek deel 3), Den Haag: Stichting Totaliteitsdiagnostiek, 1969. Chandu is ook de auteur van het vaak herdrukte, inleidende werkje over de handleeskunde, *Praktisch handleeskundeboekje* (Ankertjes-serie 97), Deventer: Ankh-Hermes, 1983.

⁴³ Chandu, *Chirodiagnostiek*, 7. Overigens was Chandu nog kritischer ten aanzien van Issberner-Haldane, “een man die zich graag met de titel ‘Prof. h.c.’ siert”: “Hoe weinig ‘wetenschappelijk’ zijn denkwijze is, bewijst wel een door hem verspreid reclameblad, waarin hij beweert dat zijn diagnoses een betrouwbaarheid hebben van 98%. Een dergelijk hoog percentage van juistheid kan in geen enkel op menselijke diagnose gebaseerde wetenschap bereikt worden” (Chandu, *Chirodiagnostiek*, 7).

chirologie, door haar *cheiropologie* genoemd, een studiegebied dat zij uitlegt als ‘wetenschappelijke handleeskunde’ en dat zij een ‘psychologische grenswetenschap’ acht. Volgens Bogaard houdt de chirologie zich bezig met de wetenschappelijke studie van de handen. Handlezers kunnen de tendensen vaststellen van iemands

- overgeërfde karaktereigenschappen, oftewel de basisstructuur van iemands karakter;
- verworven karaktereigenschappen, aangeleerd door de opvoeding en milieu;
- predisposities voor bepaalde lichamelijke of psychologische stoornissen;
- en de medische en psychologische gesteldheid op het moment van de analyse.

Op grond van deze vier inzichten kan een chiroloog, aldus Bogaard, een toekomstverwachting van iemand schetsen. Dit betreft geen voorspelling, beklemtoont ze in haar inleiding. De chiroloog ziet de toekomst namelijk als een serie ontwikkelingsmogelijkheden en staat afwijzend tegenover de fatalistische levensopvatting dat alles in iemands leven vast zou liggen. De mens is begrensd door zijn karaktereigenschappen en lichamelijke en psychische aard, maar heeft mogelijkheden om binnen deze grenzen zelf handelend op te treden en zo “het beste te maken van de te verwachten toekomstige situatie”.⁴⁴

Bogaards definiëring van de chirologie is feitelijk gebaseerd op het gedachtegoed van Julius Spier. Dit komt doordat een van de twee deskundigen die zij raadpleegt voor haar werkstuk Spiers voormalige leerling Phyllis Jaarsma is (§ 11.2.8). De andere deskundige is Jack Chandu, die bevriend is met Jaarsma en het werk van Spier kent, maar vindt dat dit wordt overschat. De invloed van Spier is via Jaarsma nadrukkelijk aanwezig in Bogaards *cheiropologie*, alleen is Spiers naam, vermoedelijk onder invloed van Chandu,⁴⁵ niet meer genoemd.

Opvallend is verder Bogaards kwalificering van de chirologie als een *psychologische grenswetenschap*. Daaraan liggen twee maatschappelijke processen ten grondslag. In het Duitsland van de jaren twintig van de vorige eeuw zocht en vond de handleeskunde aansluiting bij wetenschappelijke milieus en verdween het toekomst voorspellen enigszins naar de achtergrond. Tegelijkertijd zijn de psychologische theorieën van met name Freud, Adler en Jung in opmars. Dit vindt zijn weerslag in het werk van Julius Spier en andere handlezers. Wanneer Bogaard in 1969 de bibliografie voor handleeskunde samenstelt voor haar opleiding – en dit is het tweede proces – is de psychologie geëmancipeerd tot een gevestigde academische discipline, bestaande uit verschillende stromingen. In de praktijk van de handleeskunde is er mede door Spier een stroming ontstaan die aansluit bij Jung en de humanistische psychologie. Daarin staan zelfonderzoek en zelfontplooiing centraal. Handlezers hebben hun werk in die richting aangepast; het handlezen is ‘gepsychologiseerd’. Samen met de grafologie en de astrologie is het een methode geworden zonder toekomst voorspellen, gericht op zelfinzicht.

Als voorbeeldige exponent van beide processen meent Bogaard het voorzetsel *psycho* van psychochirologie achterwege te kunnen laten en kan zij de chirologie als een *grenswetenschap* bij de psychologie onderbrengen.⁴⁶ In plaats van het ‘harde’ waarzeggen op basis van

⁴⁴ *Ibidem*.

⁴⁵ Jacques F. Lienhard (Chandu) en Anna Catharina Bogaard (1940–2008) waren getrouwd. Wanneer zij een relatie kregen is onbekend.

⁴⁶ Zie ook het citaat behorend bij noot 32.

het schouwen van de handen, is het inzicht bieden in de eigen persoonlijkheidsstructuur, aanleg, fysieke en psychische gezondheidstoestand, de hoofdzaak geworden voor veel handlezers.⁴⁷ Zij maken een *inschatting* over de ontwikkelingsweg die iemand zal gaan.⁴⁸ Eigenlijk speelt hier het in de dertiende eeuw opgekomen onderscheid tussen *divinare* en *prognosticare* (§ 8.1). In die zin is wat het handlezen betreft een eeuwenoud debat nog altijd actueel.

Dit hoofdstuk heeft laten zien dat de verspreiding van Spiers psychochiroplogie niet is geëindigd bij de kring van zijn leerlingen. Na de Tweede Wereldoorlog heeft zijn handleeskundige methode voortgang gevonden bij een handvol 'tweede generatie'-leerlingen. Voorts hebben de herdrukken en vertalingen van *The hands of children* handlezers bereikt die buiten de directe invloedssfeer liggen van Spier en zijn leerlingen. Zonder nadere toelichting van een deskundige is *The hands of children* echter een lastig te doorgronden werk. Moderne handlezers waarderen dit boek dan ook vooral vanwege het voorwoord van Jung. Niettemin is Spier een sleutelfiguur in het psychologiseringsproces dat de praktische handleeskunde met de opkomst van de psychologie heeft doorgemaakt. Mede onder invloed van Spier (en Jung) lijkt menig handlezer tegenwoordig zijn vak als een psychologisch grensgebied te beschouwen. En zo heeft het handlezen zich, tenminste voor een deel, kunnen ontworstelen aan het dominante imago van het waarzeggen.

⁴⁷ Zie onder veel meer Magda van Dijk-Rijneke, *Handlezen & jij*, Rijswijk: Elmar, 2007, 7; Duim, *Het handleesboek*, 10-11. Of zie de definitie van Talma Brill: "Chiroplogie – diagnostic hand reading – is a tool to deepen self-knowledge and self-awareness" (URL <http://www.chiroplogie.co.il/english/>, geraadpleegd 25 juli 2018).

⁴⁸ Alhoewel Richard Webster het toekomst voorspellen op basis van de handen wel degelijk beoefent – *Find your future in the palm of your hand*, aldus de subtitel van zijn boek –, drukt hij elke cliënt op het hart dat diens handen kunnen veranderen, "and that the future is up to them" (Webster, *Palm reading for beginners*, 183). Anders gezegd, ook Webster maakt een inschatting van iemands toekomst.